

Taşdemir-Yiğitoğlu, G., Kıray-Vural, B. ve Körükçü, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1417-1436.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 18.04.2020
Makale Kabul Tarihi: 24.08.2020

KORUYUCU AİLELERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Examination of the Personality Traits of Foster Families

Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU*

Bilgin KIRAY VURAL**

Özlem KÖRÜKÇÜ***

* Dr. Öğr. Üyesi Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, gyigitoglu@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8075-7155.

** Dr. Öğr. Üyesi Pamukkale Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, bvural@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2136-8192,

*** Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, okorukcu@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4340-1915

ÖZET

Bu çalışmada koruyucu ailelerin davranışlarına eşlik eden kişilik özelliklerinin belirlenerek bireylerin kişilik özelliği profillerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırma tanımlayıcı ve kesitseldir. Araştırma evrenini Türkiye genelinde yaşayan koruyucu ebeveynler oluşturmuş ve örneklem seçimine gidilmemiştir. Katılımcılara kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Veriler Ocak 2013 ve Ocak 2014 arası yüz yüze görüşme tekniği ile görüşmeyi kabul eden 124 koruyucu aileden toplanmıştır. Veriler anket formu, Beş Faktör Kişilik Ölçeği ile toplanmıştır. Veri analizinde ortalama, standart sapma, frekans, yüzde değerleri ve karşılaştırmalı istatistiklerden Mann-Whitney U, Kruskal Wallis H ve Tamhane's T2 testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan koruyucu ebeveynlerin %67,7'si 45 ve üzeri yaş grubunda olup, yaş ortalamaları $48,37 \pm 9,36$ 'dır. Çalışmaya alınanların Beş Faktör Kişilik Ölçeği madde puan ortalaması $3,58 \pm 0,31$ 'dir. Sorumluluk/özdisiplin alt boyutu $3,88 \pm 0,61$ ve geçimlilik/uzlaşılabilirlik $4,10 \pm 0,50$ olarak saptanmıştır. Yaş grubuna göre açıklık/deneyime açıklık, eğitim durumlarına göre açıklık/deneyime açıklık, dışadönüklük ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği madde toplam puan ortalamalarında anlamlılık olduğu belirlenmiştir. Biyolojik çocuklarının varlığına göre duygusal tutarsızlık alt boyutunda anlamlılık olduğu belirlenmiştir ($p < ,05$).

Bu çalışmada koruyucu ailelerin beş faktör kişilik özelliği alt boyutunda ilk sırada geçimlilik/uzlaşılabilirlik ardından sorumluluk/özdisiplin kişilik özelliğinde oldukları tespit edilmiştir. Koruyucu aile olabilecek bireylerin kişilik özelliklerine dikkat edilmesi bu doğrultuda öncesinde psikometrik bazı ölçümler yapılarak kişilik özelliklerinin saptanması ve bunun sonucunda koruyucu ailelerin desteklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Aile, beş faktör kişilik özelliği, kişilik, koruyucu aile, koruyucu ebeveyn

ABSTRACT

In the present study, it was aimed to determine the personality traits that accompany the behavior of foster families and reveal the personality trait profiles of the individuals.

The present study is descriptive and cross-sectional. The population of the study consisted of foster parents around Turkey and sample selection was not made. The participants were reached through the snowball sampling method. The study data was collected from 124 volunteering foster parents using the face-to-face interview method. Data collection was performed via questionnaire forms and the Five-Factor Personality Inventory. In data analysis; mean, standard deviation, frequency, percentage values and the comparative statistical, Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H, Tamhane's T2 tests were used. It was determined that 67.7% of the participating foster parents were in the age group of 45 and over, with an age average of 48.37±9.36. The Five-Factor Personality Inventory item score average of the participants was 3.58±0.31. The participants had a score average of 3.88±0.61 from the Conscientiousness/Self-Discipline sub-dimension and 4.10±0.50 from the Agreeableness/Compliance sub-dimension. It was determined that there was a significant relationship between age groups and Openness/Openness to Experience and between educational backgrounds and Openness/Openness to Experience, Extraversion and the Five-Factor Personality Inventory item total score averages. There was also a significant relationship between the presence of biological children and the Neuroticism sub-dimension ($p < .05$). In the present study, it was determined that the foster families primarily possessed the personality trait of Agreeableness/Compliance, followed by Conscientiousness/Self-Discipline. As a result of the study, it can be said that it is important to pay attention to the personality traits of potential foster parents, make certain psychometric evaluations beforehand to determine their personality traits accordingly, and support foster families based on these.

Key words: *Family, five-factor personality trait, personality, foster family, foster parent*

GİRİŞ

Bulunduğu toplumun özelliklerini içeren aile, biyolojik olarak insan türünün devamını sağlayan, ilk toplumsallaşmanın ve belli kurallara bağlı etkileşimin olduğu, toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaklararası aktaran, hukuksal, toplumsal, fizyolojik, psikolojik, ekonomik, yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur (Sayın, 1990). Çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olabilmeleri için aile çok önemlidir. Fakat aile içi problemler, yoksulluk, savaş, çocuğun istismar ve ihmal edilmesi gibi sorunlar çocuğun devlet bakımı altına alınmasına neden olabilmektedir (Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005). Çocukların sağlıklı olabilmeleri ve sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri için farklı bakım hizmetlerinin olması oldukça önem kazanmaktadır. Bu hizmetlerden biri de "koruyucu aile" bakımındır.

"Koruyucu aile", öz ailesi yanında çeşitli nedenlerle bakımları yeterli olmayan çocukların yetiştirilme, bakım, eğitim ve sorumluluğunu belirli bir sürede gönüllü ya da ücretli statüde devlet denetimiyle sağlayan, uygun kişiler ya da ailelerdir (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012; Aydın, 2013). Bu bakımının amacı, çocuğun sağlıklı gelişebilmesi için gerekli koşulları oluşturmak ve çocuğun zarar görmemesini

sağlamaktır (Erdugan, 2019). Ailelerinden ayrılmak zorunda kalan çocukların, çoğunda (%80) psikososyal problemler olduğu; koruyucu aile yanında olanlara göre kurum bakımına alınanlarda çok fazla problemler yaşandığı belirtilmektedir (Miller, 2013). Literatürde küçük çocukların, toplu bakım hizmetine tabi tutulmamaları gerektiği ifade edilmektedir. Bebeklik ve ilk çocuklukta beyin gelişiminin tamamlanmasıyla; kendine güven, odaklanarak öğrenme ve dürtü kontrolü, bilinç gelişimi, güven duygusu, problem çözme, empati kurma gibi becerilerde gelişmektedir. Koruyucu ailelik çocukların okul kazanımları, sosyal becerilerini geliştirme, bilişsel gelişim, eğitim olanaklarını artırırken, kurumdaki birçok çocuğun yaşadığı iletişim sorunlarını da azaltmaktadır (Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005). Ayrıca çocuğun ailedekilerle iletişim kurmasının manevi kültürünü tanıması ve beyin gelişimi açısından koruyucu aileliğin oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir çalışmada yetimhanede kalanlara göre koruyucu ebeveynin yanında yaşayan 4,5 yaşındaki çocukların IQ düzeylerinin 10 puan daha fazla olduğu saptanmıştır (Center for the Study of Social Policy, 2009).

Çocuğun büyüme çağında gereksinim duyduğu sevgiyi, morali, güveni ve sıcak aile ortamını ona ailesi kadar hiçbir kurum sağlayamaz. Bu nedenle kurumda yetişmek durumunda kalan çocukların sıcak bir aile ortamında büyüebilmeleri için koruyucu ailelik hizmet modeli bir çözüm yöntemi olarak ülkemizde ve özellikle de gelişmiş olan ülkelerde kullanılmaktadır. Ancak koruyucu ebeveynin belirlenmesi ve çocuğa uygunluğu oldukça önemlidir. Koruyucu ebeveyn olabilecek kişilerin ve çocuğun oldukça ayrıntılı araştırılıp değerlendirilmesi ve uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Erol, 2011; Stone, Jackson, Noser ve Huffhines, 2020). Değerlendirilmesi gereken özelliklerden biri de ailedeki bireylerin sorun çözme, yapıcı, şefkatli ve sabırlı kişilik özelliklerine sahip olmalarıdır.

İnsanın doğup büyüdüğü, yaşadığı ev ve aile ortamının kişiliğin oluşmasında etkisi tartışılmazdır. Çocuğun ilk sosyal ilişkileri önce annesi ya da onun yerini tutan kişiyle, sonra babası ve aile içindeki diğer yakın kişilerle olmaktadır. Ebeveynler çocuk yetiştirirken farkında olsunlar ya da olmasınlar, çocuklar ebeveynlerin ahlaki ve kültürel standartlarını, birçok kişilik özelliklerini model alarak öğrenirler (Zel, 2011).

Kişilik, diğer insanlardan ayırt edici olan bireyin iç ve dış çevresiyle kurmuş olduğu, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki şeklidir (Cüceloğlu, 2011). Fındıkçı'ya (2009) göre kişilik, bireyi kendisine özgü yapan; zihinsel özellikler, dış görünüş, alışkanlıklar, takıntılar, tutumlar, tavırlar ve davranışlar gibi pek çok özelliği içermektedir. Kişilik özellikleri;

bireyin sınırlılıklarını, neleri yapabileceğini, neyi yapamayacağını, bireyleri ve bireylerin neyi neden yaptıklarını anlamayı sağlayan ve bilgi işleme süreci içinde bireyin kendine göre tercihlerindeki doğal eğilimlerini anlamayı sağlamaktadır (Balkıs, 2006). Tarihten günümüze kişilik özellikleri ve tipleri ile ilgili farklı modeller belirtilmektedir. Günümüzde kişilikle ilgili en fazla benimsenen modellerden birisi “Beş Faktör Kişilik Modeli”dir

Beş Faktör Kişilik Modeli dışadönüklük, geçimlilik/uzlaşılabilirlik, sorumluluk/özdisiplin, duygusal tutarsızlık/nevrotiklik ve açıklık/deneyime açıklık boyutlarıyla bilinmektedir (Yelboğa, 2006). Dışadönük kişilik özelliği baskın olanlar aktif, girişken, coşkulu, cana yakın, konuşkan; geçimlilik/uzlaşılabilirlik özelliği baskın kişiler sevecen, bağışlayıcı, cömert, nazik, sempatik, güvenen; sorumluluk/özdisiplin özelliği baskın olanlar randımanlı, organize, planlı, tepki veren, titiz, uzak hedefleri gerçekleştirmek için doyumunu erteleyebilen (Roberts, Lejuez, Krueger, Richards ve Hill, 2014) kişilerdir. Duygusal tutarsızlık/nevrotiklik özelliği olan kişilerin kaygılı, kendine acıyan, alıngan, değişken, telaşlı; açıklık/deneyime açıklık yönü baskın olanların ise sanatsal, meraklı, hayal gücü zengin, kavrayışı yüksek, özgün, ilgi alanları geniş özellikleri bulunmaktadır (Smólka ve Szulawski, 2011).

Kişiliğin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde, kurum bakımından alınarak koruyucu ebeveyn yanına yerleştirilen çocukların çevresiyle ilişkilerinde doyum sağlayabilen, mutlu, huzurlu bir çocuk olabilmesi, ancak önündeki özdeşim modelleri yardımıyla olacaktır. Toplumların önemli yapıtaşını oluşturan çocukların sağlıklı kişiliğe sahip olmalarında ailelerin çocuklarıyla iyi ilişkiler kurmaları, kendi kişilik yapılarının sağlıklı olması ve hayattan beklentileri yönünde doyum sağlayabilen başarılı ve mutlu kişiler olmaları, koruyucu ebeveyn olduğu çocuğa model olabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Koruyucu aile modeli ile ilgili literatüre bakıldığında çok çeşitli çalışmaların bulunduğu anlaşılmaktadır. Dünyadaki literatürde koruyucu aile modeli ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; koruyucu aileler ve bakımındaki çocukların davranışsal gelişimleri ile ilgili model çalışması (Goemans, van Geel ve Vedder, 2018), koruyucu aile bakımındaki çocukların psikososyal gereksinimleri ve cinsel istismarın etkisi (Steenbakkens, Ellingsen, van der Steen ve Grietens, 2018), koruyucu ailelerde bulunan çocuklar ve koruyucu ailelere yönelik müdahaleler ile ilgili sistematik çalışma (Bergström ve ark., 2020), koruyucu ailede bulunan gençlerin aile ortamı özellikleri ile ruh sağlıkları arasındaki ilişki (Stone, Jackson, Noser ve Huffhines, 2020) gibi konuları

içermektedir. Türkiye’de koruyucu aile modelini konu alan çalışmalar incelendiğinde ise; ailelerin, koruyucu aile olma nedenleri (Bilican Gökkaya, 2014; Tezel, Demirel ve Şahin Kaya, 2018), koruyucu aile hizmetinin koruyucu aileler ve biyolojik çocukları üzerindeki etkisi (Daşbaş, 2015), koruyucu aile demeklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri (Certel, 2019; Erdugan, 2019; Gökdoğan Şahin, 2019), uzmanların gözünden Türkiye’de koruyucu aile programı ile ilgili değerlendirme (Şahin Kaya, 2019), çocukluk çağı travmalarının koruyucu aile içinde sağaltımı (Abukan, 2020), koruyucu ailelerin sorunları gibi (Yıldırım alp ve Hız, 2020) konuların irdelendiği görülmektedir. Bu çalışmalar arasında doğrudan doğruya koruyucu ailelerin kişilik profilleri ile ilgili araştırmalara rastlanılamamıştır. Bu doğrultuda koruyucu aile olan ebeveynlerin davranışlarına eşlik eden kişilik özelliklerini belirlemenin önemli olacağı ve bu çalışmanın literatüre katkısı olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada koruyucu ailelerin davranışlarına eşlik eden kişilik özelliklerinin belirlenerek bireylerin kişilik özelliği profillerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Koruyucu ebeveynlerin kişilik özellikleri profili sorumluluk/özdisiplin, açıklık/deneyime açıklık, geçimlilik/uzlaşılabilirlik, dışadönüklük ve duygusal tutarsızlık/nevrotiklik bileşenleri çerçevesinde nasıldır?
2. Koruyucu ebeveynlerin sosyodemografik özellikleriyle bu kişilik profilleri ne şekilde etkileşim halindedir?

YÖNTEM

Araştırma koruyucu ebeveynleri inceleyen tanımlayıcı ve kesitsel araştırma deseninde olup, Türkiye genelinde planlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma evrenini Türkiye genelinde yaşayan koruyucu ebeveynler oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiştir. Katılımcılara kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Bu örnekleme yöntemi evreni oluşturan birimlere erişmenin zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin (büyüklük ve bilgi derinliği vb.) eksik olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Patton, 2005). Dolayısıyla çalışmaya İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak, İstanbul, Gaziantep, Çanakkale, Samsun, Malatya ve Mersin illerinde bulunan, görüşmeyi kabul eden koruyucu aileler katılmıştır. Veriler Ocak 2013 ve Ocak 2014 arası yüzyüze görüşme tekniği ile

görüşmeyi kabul eden 124 koruyucu ebeveynen toplanmıştır. Araştırmaya katılan bireylere formlar anketörler tarafından uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Anket Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan ailelerin sosyodemografik (cinsiyet, yaş, medeni, eğitim ve gelir durumu, biyolojik çocuk varlığı) bilgilerini içeren altı (6) sorudan oluşan formdur.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)

Bu ölçek, John, Donahue, ve Kentle (1991) tarafından geliştirilmiş olup, Alkan tarafından 2006 yılında dilimize uyarlanmış, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 44 maddeden ve beş (5) alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar, dışadönüklük, sorumluluk/özdisiplin, açıklık/deneyime açıklık, geçimlilik/uzlaşılabilirlik, ve duygusal tutarsızlık/nevrotiklidir. Ölçek 5'li likert tipi (1-Hiç katılmıyorum, 5-Çok fazla katılıyorum) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte mevcut olan negatif olan maddeler (2, 6, 8, 9,12,18, 21,23, 24,27,31,34, 35, 37, 41, 43) tersine çevrilerek kodlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyut iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük 0,89, geçimlilik 0,67, sorumluluk 0,79, duygusal tutarsızlık ve açıklık 0,79 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ölçek iç tutarlılık 0,71 'dir. Tüm sorular için elde edilen Cronbach Alpha değeri o anketin güvenilirliğini göstermekte olup, bu çalışmada kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Alt boyut iç tutarlılıklar ise, dışadönüklük 0,63, sorumluluk 0,64, açıklık 0,68, geçimlilik 0,49, duygusal tutarsızlık 0,48'dir. Alt boyutlarda güvenilirlik katsayılarının düşük çıkması, ölçeğin birden çok ve birbirinden bağımsız faktöre sahip olabileceğini akla getirmektedir. Ülkemizde yapılmış olan uyarılama, geçerlik güvenilirlik çalışmasına üniversite öğrencilerinin katılmış olması, yapılan bu araştırmada ise yaş ortalamasının yüksek olmasının bu sonucu etkilediğini düşündürmektedir. Ayrıca ölçeğin değerlendirilmesi genel puan üzerinden olmayıp, ölçeği oluşturan alt boyutlardan alınan ortalama puanlar temel alınmakta ve ortalaması en yüksek olan alt boyut bireyin kişilik yapısını göstermektedir (Alkan, 2006).

Verilerin Analizi

Çalışmanın istatistiksel analizinde Statistical Package for the social Sciences (SPSS) 16.0 kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerden ortalama, standart sapma, frekans, yüzde değerleri ve karşılaştırmalı istatistiklerden Mann-Whitney U Testi, Kruskal

Wallis H Testi ve gruplar arası varyanslar eşit olmadığı için Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tamhane's T2 testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Koruyucu Ebeveynlerin Sosyodemografik Özellikleri ile İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan koruyucu ebeveynlerin %67,7'si 45 ve üzeri yaş grubunda olup, yaş ortalamaları $48,37 \pm 9,36$ 'dır. Katılımcıların yarısından fazlası (%61,3) kadındır ve büyük çoğunluğu (%89,5) evlidir. Ebeveynlerin %27,4'ünün lise ve üniversite mezunu, %76,6'sının biyolojik çocuklarının ve %36,3'ünün gelirin yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Koruyucu Ebeveynlerin Sosyodemografik Özellikleri (n=124)

Sosyodemografik Özellikler	n(%)
Cinsiyet	
Kadın	76(61,3)
Erkek	48(38,7)
Yaş	
25-34	10(8,1)
35-44	30(24,2)
45 ve üzeri	84(67,7)
Ortalama $\pm$ SD	$48,37 \pm 9,36$
Evlilik durumu	
Evli	111(89,5)
Bekar	13(10,5)
Eğitim	
İlkokul	24(19,38)
Ortaokul	18(14,52)
Lise	34(27,4)
Üniversite	34(27,4)
Lisansüstü	14(11,3)

*Gelir durumu

Çok düşük	17(13,7)
Düşük	31(25,0)
Orta	31(25,0)
Yüksek	45(36,3)

Biyolojik çocuk durumu

Biyolojik çocuk var	95(76,6)
Biyolojik çocuk yok	29(23,4)

Toplam	124(100,0)
---------------	-------------------

*Gelir durumu: Çok düşük (600-1000 TL), Düşük (1001-1500 TL), Orta (1501-2000 TL), Yüksek (2001 TL ve üzeri)
Gelir durumu aralığı verilerin toplandığı Ocak 2013-Ocak 2014 yıllarına göre belirlenmiştir.

Koruyucu Ebeveyn Olan Bireylerin BFKÖ İle İlgili Bulguları

Çalışma kapsamında görüşülen koruyucu ebeveynlerin BFKÖ'nün madde puan ortalamaları incelendiğinde; madde puan ortalaması $3,58 \pm 0,31$, ölçek toplam puan (44 madde) ortalaması $157,90 \pm 13,97$ 'dir. Dışa dönüklük alt boyutu $3,55 \pm 0,59$, Sorumluluk/Özdisiplin alt boyutu $3,88 \pm 0,61$, Açıklık/Deneyime açıklık alt boyutu $3,57 \pm 0,57$, Geçimlilik/Uzlaşılabilirlik alt boyutu $4,10 \pm 0,50$ ve Duygusal tutarsızlık/Nevrotiklik alt boyutu $3,57 \pm 0,57$ olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Koruyucu Ebeveynlerin Beş Faktör Kişilik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı Özellikleri

Beş Faktör Kişilik Ölçeği	Min	Max	X±SS
Madde Toplam Puan	2,77	4,25	3,58±0,31
Ölçek Toplam Puan	122	187	157,90±13,97
Alt Boyutlar			
Dışa Dönüklük	1,63	5,00	3,55±0,59
Sorumluluk/Özdisiplin	2,67	5,00	3,88±0,61
Açıklık/Deneyime açıklık	2,00	4,00	3,57±0,57
Geçimlilik/Uzlaşılabilirlik	2,33	4,89	4,10±0,50
Duygusal Tutarsızlık/Nevrotiklik	2,00	4,80	3,57±0,57

Koruyucu Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BFKÖ Alt Boyut ve Madde Toplam Puan Ortalamalarına Ait Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet ve medeni durumlarına göre BFKÖ alt boyutların madde puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılık saptanmamıştır ($p>,05$). Ebeveynlerin yaş grubuna göre Açıklık/Deneyime Açıklık alt boyutunda anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir ($p<,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Post-hoc Tamhane istatistiksel analizine göre 45 yaş ve üzeri grup ile 35-44 yaş arasındaki grupta olduğu bulunmuştur ($p=,016$). Yani bireylerde yaş arttıkça açıklık/deneyime açıklığın arttığı saptanmıştır. Ebeveynlerin eğitim durumlarına göre Açıklık/Deneyime açıklık, Dışadönüklük ve BFKÖ madde toplam puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılık olduğu belirlenmiştir ($p<,05$). Eğitim durumuna göre BFKÖ madde toplam puan ortalamalarında yapılan Post-hoc Tamhane istatistiksel analizi sonucunda lisansüstü ile ilkokul mezunu olanlar arasında ($p=,005$); ortaokul ile ilkokul mezunları arasındaki gruplardan kaynaklandığı saptanmıştır ($p=,035$). Eğitime göre Dışadönüklük alt boyutunda Tamhane analizinde ilkokul ile ortaokul eğitimi alanlar arasında ($p=,032$); ilkokul ile lisansüstü mezunları arasında ($p=,003$); ortaokul ile üniversite mezunları arasında ($p=,007$) farkın olduğu belirlenmiştir. Eğitime göre Açıklık/Deneyime açıklık alt boyutunda Tamhane analizi sonucunda ilkokul ile lisansüstü eğitimi alanlar arasında ($p=,001$); lise ile lisansüstü eğitimi alanlar arasında ($p=,003$); üniversite ile lisansüstü mezunu arasında ($p=,001$) farkın olduğu bulunmuştur. Koruyucu ebeveynlerin biyolojik çocuklarının varlığına göre Duygusal Tutarsızlık alt boyutunda anlamlılık olduğu belirlenmiştir ($p<,05$) (Tablo 3). Biyolojik çocuğu olanların duygusal tutarsızlık puanlarının daha düşük olduğunu yani bu ailelerin duygusal olarak daha tutarlı davrandıkları belirlenmiştir.

Tablo 3. Koruyucu Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BFKÖ Madde Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=124)

Tanımlayıcı Özellikler	n	BFKÖ Alt Boyutlar			Dışa dönüklük	Geçimlilik/ BFKÖ Uzaşılabilirlik Madde	
		Açıklık/ Deneyime Açıklık	Sorumluluk/ Özdisiplin	Duygusal Tutarsızlık		Geçimlilik/ BFKÖ Uzaşılabilirlik Madde	Geçimlilik/ BFKÖ Uzaşılabilirlik Madde
Toplam		$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$	$\bar{x}\pm SS$
Cinsiyet							
Kadın	76	3,57±,54	3,87±,60	2,80±,52	3,59±,52	4,13±,47	3,61±,32
Erkek	48	3,57±,61	3,91±,64	2,63±,59	3,49±,70	4,04±,55	3,55±,30
		U=1814,000 p= ,959	U=1758,500 p= ,736	U=1482,500 p= ,079	U=1629,000 p= ,316	U=1693,500 p= ,502	U=1674,900 p= ,441
Yaş							
25-34 yaş	10	3,53±,23	3,84±,73	2,73±,23	3,60±,73	3,96±,25	3,55±,31
35-44 yaş	30	3,82±,53	4,10±,53	2,80±,58	3,71±,21	4,25±,35	3,76±,30
45 yaş ve üzeri	84	3,48±,57	3,82±,61	2,71±,56	3,49±,62	4,06±,29	3,53±,30
		$\chi^2=8,094$ p= ,017	$\chi^2=4,875$ p= ,087	$\chi^2=6,885$ p= ,710	$\chi^2=4,605$ p= ,100	$\chi^2=3,070$ p= ,215	$\chi^2=6,068$ p= ,967
Medeni durum							
Evli	11	3,55±,57	3,90±,61	2,70±,55	3,53±,60	4,11±,49	3,57±,31
Bekar	113	3,76±,51	3,78±,61	2,97±,54	3,75±,52	4,01±,56	3,67±,34
		U=554,500 p= ,172	U=653,500 p= ,578	U=516,500 p= ,093	U=533,000 p= ,123	U=664,500 p= ,641	U=622,500 p= ,419
Eğitim durumu							
İlkokul	24	3,39±,53	3,87±,65	2,65±,53	3,39±,46	4,08±,49	3,49±,29
Ortaokul	18	3,72±,50	4,04±,43	2,88±,55	3,77±,33	4,16±,51	3,73±,20
Lise	34	3,50±,67	3,94±,62	2,71±,56	3,50±,80	4,12±,48	3,57±,32
Üniversite	34	3,46±,44	3,75±,69	2,70±,50	3,38±,42	4,01±,57	3,48±,32
Lisans üstü	14	4,12±,38	3,89±,53	2,79±,72	4,08±,50	4,19±,42	3,70±,24
		$\chi^2=20,577$ p= ,001	$\chi^2=2,631$ p= ,621	$\chi^2=2,753$ p= ,400	$\chi^2=19,443$ p= ,001	$\chi^2=1,817$ p= ,769	$\chi^2=19,751$ p= ,001
Biyolojik çocuk							
Var	95	3,56±,59	3,90±,59	2,67±,56	3,53±,60	4,10±,48	3,57±,31
Yok	29	3,59±,50	3,83±,68	2,93±,49	3,60±,60	4,07±,57	3,62±,33
		U= 1355,000 p= ,894	U=1281,500 p= ,570	U=978,000 p= ,018	U=1316,500 p= ,718	U=1372,000 p= ,974	U=1277,000 p= ,553

BFKÖ= Beş Faktör Kişilik Ölçeği

TARTIŞMA

Çocuğun biyolojik ailesinin yanında bakılmadığı hallerde aile yanında desteklenmesinin önemi açısından koruyucu ailelik çocuğun iyilik halini geliştiren özellikte bir modeldir. Bu nedenle koruyucu ebeveynlerin davranışlarına etki eden kişilik özelliklerinin belirlenmesi önemlidir.

Koruyucu Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özellikleri ile İlgili Tartışma

Yapılan bu çalışmada koruyucu ebeveynlerin yaş ortalamalarının 48,37±9,36 olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer yaş ortalamasının olduğu

belirtilmektedir (Ciarrochi, Randle, Miller ve Dolnicar, 2012; Yeşilkayalı, 2015; Koç, 2016; Baysal, 2017; Yıldırım alp ve Hız, 2020). Bu bulgu koruyucu ebeveynliğin önemli bir sorumluluk olmasından dolayı, bireylerin koruyucu ebeveyn olmaya karar verme durumunda belli bir yaş olgunluğuna ulaştıklarında, konu ile ilgili farkındalıkları arttığında, yaşamları ruhsal, sosyal ve ekonomik açıdan dengelendiğinde bu başvuruyu yaptıklarını düşündürmektedir.

Yapılan diğer çalışmalarda (Bilican Gökkaya, 2014; Vural, Körükçü, Aral ve Körükçü, 2014; Yeşilkayalı, 2015; Baysal, 2017; Gökdoğan Şahin, 2019; Yıldırım alp ve Hız, 2020) olduğu gibi bu çalışmada da katılımcıların çoğunluğunun kadın olduğu, evli olduğu saptanmıştır.

Yapılan çalışmalarda eğitim düzeyi bu çalışma bulgusu ile aynı değildir. Çalışmalarda çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu tespit edilmiştir (Bilican Gökkaya, 2014; Delgado ve Pinto, 2011; Yeşilkayalı, 2015; Baysal, 2017; Gökdoğan Şahin, 2019). Bizim çalışmamızda çoğunluğunun üniversite ve lise mezunu olma nedeni olarak kartopu örneklem yönteminden kaynaklandığını düşündürmektedir. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda eğitim düzeyinin yüksek olmasının bireylerdeki farkındalığı arttırdığı ve dolayısıyla koruma altındaki çocuklarla uyumu hızlandırdığı belirtilmektedir (Delgado ve Pinto, 2011; Yıldırım alp ve Hız, 2020).

Çalışmada koruyucu ebeveyn olanların büyük bir çoğunluğunun biyolojik çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma bulgumuz yapılan bazı çalışma bulgularına benzerlik göstermektedir (Vural, Körükçü, Aral ve Körükçü, 2014; Yeşilkayalı 2015; Yıldırım alp ve Hız, 2020). Biyolojik çocuk sahibi olmak koruyucu ebeveynlik konusunda kişilerde farkındalık, duyarlılık ve tecrübenin bakım için istekliliğe ve cesarete neden olabileceğini düşündürmektedir.

Koruyucu Ebeveynlerin Beş Faktör Kişilik Ölçeği ile İlgili Tartışma

Kişilik, bireyin dinamik bünyesindeki davranışlarını ve düşüncesini belirleyen psikofiziksel sistemlerdir (Allport, 1961). Başka bir deyişle kişilik, zamanla aynı kalan bilişsel, davranışsal ve duygusal biçimleri saptamada bir araya gelmiş, bireylerin kim olduğunu belirleyen yapılar olarak açıklanmaktadır. Farklı kişilik özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan biri geçimlilik/uzlaşılabilirliktir. Bu kişilik özelliği bir bireyin diğer insanlarla iyi ilişkiler içinde olmasıdır. Geçimli bireyler nazik, işbirlikçi, anlayışlı ve diğer kişilerle ilişkilerinde iyi niyetlidirler. Başkalarıyla birlikte çalışmayı severler ve arkadaş canlısıdır. Bu kişiler yumuşak kalplidirler, hoşgörülüdürler ve karşı tarafa güven verirler. Bu kişilik boyutu ayrıca sıcaklık, güven, birlikte etkinliklere katılma,

mütevazılık, nezaket, düşüncelilik, sevimlilik, sakinlik, yardımseverlik ve cömertlik gibi özellikleri de içermektedir (Zel, 2006; Hellriegel ve Slocum, 2009). Bu çalışmada koruyucu ebeveynler en yüksek puanı Geçimlilik/Uzlaşılabilirlik kişilik puanından almıştır. Yumuşak başlı ve hoşgörülü olma çocukla iletişimde ve yardım etmede oldukça önemli bir kişilik özelliğidir. Koruyucu ebeveynlerin bu özelliklerinin daha baskın olması çocukla olumlu iletişim açısından oldukça önemlidir ve koruyucu ebeveynliği düşüncelerinde ve motivasyonunda önemli bir kişilik özelliği olabileceğini düşündürmektedir. Daniel'in (2011) aktarımıyla Tyebjee'nin yaptığı bir çalışmada insanları koruyucu ebeveyn olma konusunda motive eden en etkili iki unsurun; koruyucu ailelerin kendi kişisel tatmin ihtiyaçlarından ve çocukların toplum içindeki durumlarından dolayı olduğunu belirtmektedir. Çalışmalarda da koruyucu ebeveynlik motivasyonu olarak genelde baskın olan bu iki unsur desteklenmiştir. İlkini destekleyen çalışmalar (Bilican Gökkaya, 2014; Kahraman, 2017; Dal, 2018; Certel, 2019) yani, koruyucu ebeveynlik nedeni olarak çocuk sevgisini tatmak olarak belirlenmiştir. Diğer ise koruyucu ebeveynlerin koruyucu ebeveyn olmada öncelikli motivasyonlarının sosyal sorumluluk anlayışında bir çocuğun yaşamında değişim yaratma olduğunu destekleyen çalışmalardır (Bilican Gökkaya, 2014; Daşbaşı, 2015; Baysal 2017; Certel, 2019; Erdugan, 2019).

Yapılan bu çalışmada koruyucu ebeveynlerin ikinci sırada sorumluluk/özdisiplin kişilik özelliğinde oldukları belirlenmiştir. Bu kişilerin işine bağlı, dakik, çalışkan ve teknik uzmanlık özelliğinde oldukları belirtilmektedir (Weiten, 2010). Bu özellikteki kişiler, liderlik özelliği gösterirler (McCrae ve Costa, 2008). Soyut yardım etme becerileri vardır. Soyut yardım etme becerilerini kullanan insanlar kendilerine başkalarının bakış açılarıyla bakabilirler. Davranış kalıplarını görmede ve kendilerini tanımada zorluk yaşamazlar (Weiten, 2010). Koruyucu ebeveynlik ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda aileler yardıma ihtiyacı olan çocuklara yardım için koruyucu ebeveynlik yaptıklarını belirtmişlerdir (Bilican Gökkaya, 2014; Daşbaşı, 2015; Baysal 2017; Certel, 2019; Erdugan, 2019). Sorumluluk özelliğinin kişilerin kendilerini anladıkları kadar başkalarını da anlamayı ve onlara önem vermeyi gerektirmesi, koruyucu ebeveynlerin sorumluluk/özdisiplin kişilik özelliğini göstermelerinin oldukça anlaşılır olduğunu düşündürmektedir. Bu kişilik özelliğinin baskın olması koruyucu aile olma motivasyonunda etkili ve önemli bir kişilik özelliği olabileceği tahmin edilmektedir.

Açıklık/Deneyime açıklık kişilik özelliği esneklik, meraklılık, sanatsal duyarlık, başkalarının fikirlerine ve eleştiriye açıklık, geleneksel olmayan tutumlar ve hayal gücünün zengin olması ile ilişkilidir. Bu özellikteki kişilerin yeni yaşantılara tutucu

olmaması ve açık olması önemli özellikleridir (Weiten, 2010). Açıklık/deneyime açık kişiler, duyarlı, işbirlikçi, analitik düşünen, yardımsever, uyumlu, duygulara ve düşüncelere açık, empatik ve yeni çözümler geliştirebilen daha az rekabetçi kişilerdir (Park ve Antonioni, 2007). Bu yönü ağır basan bireyler, hayal gücü kuvvetli, üretken, buluşçu, yenilikçi ve düşünceli olarak; bu yönü düşük olan bireyler ise geleneksel, analitik düşünmeyen ve ilgi alanları dar olarak tanımlanabilirler (Zhao ve Siebert, 2006). Açıklık/deneyime açıklık, sorunlarla başa çıkma konusunda oldukça etkili bir özelliktir. Örneğin; McCrae ve Costa (1997), açıklık/deneyime açıklık ile başa çıkma mekanizması arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Bir çalışmada ebeveynlerin açıklık, geçimlilik ve sorumluluk kişilik özellikleri arttıkça, çocuklarının genel problem davranışları azalmaktadır. Ebeveynlerin geçimlilik ve sorumluluk kişilik özellikleri arttıkça, çocuklarının dışa yönelim problem davranışları azalmaktadır (Yaşar Ekici ve Göger, 2018). Bu çalışmada üçüncü sırada koruyucu ebeveynlerin Açıklık/Deneyime açıklık kişilik alt boyutunda yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Bu bulgu, koruyucu ebeveynlerin başkasının gözü ile bakabilme ve sorunlara alternatif çözümler üretebilme özelliklerinin baskın olması nedeniyle koruyucu ebeveyn olmayı tercih ettiklerini düşündürmektedir.

Duygusal tutarsızlık kişinin yaşadığı kızgınlık, sıkıntı, endişe, güvensizlik, düşünmeden hareket etme ve depresyonu belirtmektedir. Bu özellikteki kişiler baş ağrısı, kronik yorgunluk, görme güçlükleri, uyuyamama ve iştahsızlık gibi psikofizyolojik belirtilerin birinden ya da birkaçından şikayetçidirler. Bu tür kişilik özellikleri bireylerin sosyal ve aile yaşamında çatışma yaşamalarına ve böylece strese girmelerine neden olabilir (Mete, 2006). Koruyucu ebeveynlik gibi oldukça sorumluluk isteyen bir yaklaşım için bireylerin çok iyi stres yönetimlerini yapabilmeleri gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada ailelerin duygusal tutarsızlık kişilik alt boyut puanının dördüncü sırada olmasının, sorumluluk özellikleri yüksek olan ve stres yönetimleri iyi olan bireylerin koruyucu ebeveynlik konusunda isteklilik göstermesinin beklenilir bir sonuç olabileceğini göstermektedir.

Dışadönüklük kişilik özelliği sıcaklık, konuşmaktan hoşlanma, duygularını ve düşüncelerini kolayca ifade edebilme, hümanist yaklaşımda bulunma, girişken olma, heyecan isteme, olumlu duyguları yaşama ve sosyalleşmeyi içerir. Ayrıca bu özellikteki kişiler coşkuyu ve heyecanı seven, hızlı karar verip atak davranabilen, tehlikeli durumlara atılmaktan çekinmeyen, şaka yapmaktan ve konuşmaktan hoşlanan kimselerdir (Brislin ve Kevin, 2006; Kail ve Cavanaugh, 2008). Bizim çalışmamızda en son kişilik özelliği olarak dışadönüklük kişilik özelliği tespit edilmiştir.

Dışadönüklük her ne kadar iyi bir kişilik özelliği olsa da ailelerde bu kişilik özelliğinin düşük olması, yaş dönem özelliklerinden ve koruyucu ebeveynliği istemekteki sorumluluk bilincinin baskın olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Koruyucu Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre BFKÖ Madde Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamaları İle İlgili Tartışma

Çalışmada koruyucu ebeveynlerin eğitim durumuna (açıklık/deneyime açıklık, dışadönüklük ve BFKÖ madde toplam) ve yaş grubuna göre (açıklık/deneyime açıklık) bazı alt boyutlarda anlamlılık olduğu tespit edilmiştir. Koruyucu ebeveynlerin eğitim seviyelerinin yüksek olması onların kişilik özelliklerinin olumlu yönde gelişmesine, bilinçli ve farkında bireyler olmasında etkili olabilir. Bazı çalışmalarda bizim araştırmamızda olduğu gibi yaşa göre açıklık/deneyime açıklık arasında ilişki olduğu (Donnellan ve Lucas, 2008; Lehmann, Havik, Havik ve Heiervang, 2013) saptanmıştır. Bireylerin yaşı ilerledikçe kendini tanıma şansı artıp kişilik özelliklerinin farkına varabilmektedirler. Böylece bu kişiler hayat karşısında daha tecrübeli, uyumlu, başkalarını anlama yeteneği gelişen ve rekabetten uzaklaşan bireyler olabilmektedirler. Koruyucu ebeveynlerin yaşı arttıkça açıklık/deneyime açıklık kişilik özelliğinin anlamlı olmasının bu nedenle olabileceği tahmin edilmektedir. Bizim araştırmamızın aksine geçimlilik ile yaş arasında ilişki olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Anusic, Lucas ve Donnellan, 2012; Lehmann, Havik, Havik ve Heiervang, 2013; Magan, Mehta, Sarvottam, Yadav ve Pandey, 2014). Ek olarak yaş ve dışadönüklük arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacıların birçoğu, bizim bulgumuzun aksine bu iki değişken arasında negatif yönde ilişki olduğunu saptamışlardır (Anusic, Lucas ve Donnellan, 2012; Lehmann, Havik, Havik ve Heiervang, 2013).

Koruyucu ebeveynlerin kişilik özelliklerini ortaya çıkarıcı bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Ek olarak eğitim düzeyine göre kişilik boyutları açısından yapılan çalışmaların yaygın olmadığı görülmektedir. Sporcularla ilgili yapılan bir çalışmada sporcuların eğitim durumuna göre kişilik özelliğine bakıldığında eğitimin kişilik özelliğinde bu çalışmada da olduğu gibi etkili olduğu saptanmıştır (Ulucan ve Bahadır, 2011). Mentеше (2017) yaptığı çalışmasında ise bizim çalışmamızın aksine eğitim durumuna göre kişilik boyutlarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmada eğitimin kişilik özelliklerinde anlamlı farklılığın olması eğitim düzeyi arttıkça bireylerde farkındalıklarında ve bağımsız kararlar alabilmelerinde etkili bir özellik olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda koruyucu ebeveynlerin cinsiyetine, medeni durumuna, biyolojik çocuğun varlığı gibi demografik faktörlerin kişilik özelliğinde etkili olmadığı belirlenmiştir. Beş faktör kişilik boyutunda cinsiyet farklılıklarının incelendiği araştırmalarda bizim bulgumuzu destekler şekilde cinsiyet farklılıklarının bulunmadığı saptanmıştır (Menteşe, 2017; Tortop, Çalışkan ve Dinçer, 2012; Ulucan ve Bahadır, 2011).

SONUÇ

Bu çalışmada koruyucu ebeveynlerin beş faktör kişilik özelliği alt boyutunda ilk sırada geçimlilik/uzlaşılabilirlik ardından sorumluluk/özdisiplin, üçüncü olarak ailelerin açıklık/deneyime açıklık, sonra duygusal tutarsızlık ve en son olarak dışadönüklük kişilik özelliğinde oldukları tespit edilmiştir.

Koruyucu ebeveyn olabilecek bireylerin kişilik özelliklerine dikkat edilmesi bu doğrultuda koruyucu ebeveyn olmadan önce psikometrik ölçümler yapılarak kişilik özelliklerinin saptanması ve bunun sonucunda koruyucu ebeveynlerin desteklenmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu alanda çalışan meslek elemanlarının etkili şekilde değerlendirme ve kişilik ile ilgili ölçümler yapabilmeleri için düzenli eğitimlerle desteklenmesinin önemli olabileceği tahmin edilmektedir.

Çalışmanın Sınırlılığı

Çalışma kapsamına alınan koruyucu ebeveynlere ulaşım kartopu yöntemi ile olduğundan çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Çalışma Helsinki Bildirgesi ilkelerine göre gerçekleştirilmiştir. Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu onayı (27.11.2013-06 sayılı) alınmıştır. Araştırmaya katılanlardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Bu araştırma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Koordinatörlüğü tarafından 2012BSP021 nolu proje olarak desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

Abukan, B. (2020). Çocukluk çağı travmalarının koruyucu aile içinde sağaltımı üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 241-260.

- Alkan N. (2006). *Reliability and validity of the Turkish version of the big five inventory* (Unpublished manuscript). Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Anusic, I., Lucas, R.E. & Donnellan, M. B. (2012). Cross-sectional age differences in personality: Evidence from nationally representative samples from Switzerland and the United States. *Journal of Research in Personality*, 46, 116-120.
- Aydın, H. (2013). *Sosyal hizmetler yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Balkıs, M. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bergström, M., Cederblad, M., Håkansson, K., Jonsson, A. K., Munthe, C., Vinnerljung, B., ... & Sundell, K. (2020). Interventions in foster family care: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 30(1), 3-18.
- Bilican Gökkaya, V. (2014). Ailelerin, koruyucu aile olma nedenleri (Sivas ili örneği). *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 603-620.
- Brislin, R.W. & Kevin, D.L. (2006). Culture, personality and people's uses of time: Key interrelationships. *Comprehensive handbook of personality and psychopathology in* (pp. 44-64). New Jersey: John Wiley and Sons.
- Center for the Study of Social Policy. (2009). *Report of center for the study social policy, policy matters: setting and measuring benchmarks for state policies*. Promoting child safety, permanence, and well-being a through safe and strong families, supportive communities, and effective systems, discussion paper for the policy matters project center for the study social policy. Washington.
- Certel, N. (2019). Koruyucu aile derneklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 147-165.
- Ciarrochi, J., Randle, M., Miller, L. & Dolnicar, S. (2012). Hope for the future: Identifying the individual difference characteristics of people who are interested in and intend to foster care. *British Journal of Social Work*, 42, 7-25.
- Cüceloğlu, D. (2011). *İnsan ve davranış psikolojisinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Dal, V. (2018). *Koruyucu Aile Hizmetinin Geliştirilmesinde Koruyucu Aile Derneklerinin Rolü* (Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara.
- Daniel, E. (2011). Gentle iron will: Foster parent's perspectives. *Children and Youth Services Review*, 33, 910917. doi:10.1016/j.chilyouth.2010.12.009
- Daşbaşı, S. (2015). Koruyucu aile hizmetinin koruyucu aileler ve biyolojik çocukları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 65-87.
- Delgado, P. & Pinto, V.S. (2011). Criteria for the selection of foster families and monitoring of placements. Comparative study of the application of the Casey Foster Applicant Inventory-Applicant Version. *Children and Youth Services Review*, 33, 1031-1038.
- Donnellan, M.B. & Lucas, R.E. (2008). Age differences in the Big Five across the life span: Evidence from two national samples. *Psychology and Aging*, 23, 558-566.
- Erol N. (2011). Koruyucu aile ve çocuk iletişimi, sorunlar ve çözüm önerileri. Denizli Valiliği-Pamukkale Üniversitesi-Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği-Denizli Koruyucu Aile Derneği, I.Ulusal Koruyucu Aile Çalıştayı, Denizli, 66-93.
- Erdugan, S. (2019). *Koruyucu aile modelinde aile yaşam deneyimleri: Aile sistemleri teorisi temelinde niteliksel bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Fındıkçı, İ. (2009). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Goemans, A., van Geel, M., & Vedder, P. (2018). Foster children's behavioral development and foster parent stress: Testing a transactional model. *Journal of Child and Family Studies*, 27(3), 990-1001.
- Gökdoğan Şahin, E. (2019). *Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Hellriegel, D. & Slocum, J.W. (2009). *Organizational behaviour* (12nd Ed.). Mason, OH: South-Western Centrage Learning.
- John, O.P., Donahue, E.M. & Kentle, R.L. (1991). *The Big Five Inventory-Versions 4a and 54*. Berkeley: University of California.

- Kail, R.V. & Cavanaugh, J.C. (2008). *Human development: A life-span view*. (5th edition). Belmont CA: Wadsworth/ Cengage Learning.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). Sayı 28497. <https://koruyucu.aile.gov.tr/mevzuat/koruyucu-aile-yonetmeliği>. Erişim tarihi, 07.02.2020.
- Lehmann, S., Havik, O.E., Havik, T. & Heiervang, E.R. (2013). Mental disorders in foster children: A study of prevalence, comorbidity and risk factors. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 7(1):39, 1-12.
- Magan, D., Mehta, M., Sarvottam, K., Yadav, R. K. & Pandey, R.M. (2014). Age and gender might influence Big Five Factors of Personality: A preliminary report in Indian population. *Indian Journal of Physiology and Pharmacology*, 58, 381-388.
- Menteşe O M. (2017). *Yaş, cinsiyet ve kişilik özellikleri ile internette oyun oynama alışkanlıkları arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Mete, Cengiz (2006). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile iş tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- McCrae R.R. & Costa P.T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*. 52(5). 509-516.
- McCrae, R.R. & Costa, P.T. (2008). The Five-factor Theory of Personality. *Handbook of personality: Theory and research*. In (pp. 159–181). The Guilford Press.
- Miller, C.L. (2013). Adoption and Foster Family Care. *Development- Behavioral Pediatrics* (4th ed.). In (Section 13).
- Park, H. & Antonioni D. (2007). Personality, reciprocity, and strength of conflict resolution strategy. *Journal of Research in Personality*, 41, 110-125.
- Patton, M.Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Roberts, B.W., Lejuez, C., Krueger, R.F., Richards, J.M. & Hill, P.L. (2014). What is conscientiousness and how can it be assessed? *Dev. Psychology* 50,1315–1330.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi-ailenin toplumdaki yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Smólka, P. & Szulawski, M. (2011). Personality traits and motivational traits as predictors of social competence: Implication for occupational selection process. *Educ. Econ. Manag./Eduk. Ekon. i Menedz*, 22, 111–126.

- Steenbackers, A., Ellingsen, I.T., van der Steen, S., & Grietens, H. (2018). Psychosocial needs of children in foster care and the impact of sexual abuse. *Journal of Child and Family Studies*, 27(4), 1324-1335.
- Stone, K.J., Jackson, Y., Noser, A.E., & Huffhines, L. (2020). Family environment characteristics and mental health outcomes for youth in foster care: Traditional and group-care placements. *Journal of Family Violence*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00177-x>
- Şahin Kaya, Z. (2019). *Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Tezel, Z., Demirel, B., & Şahin Kaya, Z. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43),15-36.
- Tortop, H.S., Çalışkan, G.D.M. & Dinçer, M. (2012). Öğretmen adaylarının kişilikleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 307-319.
- Ulucan, H. ve Bahadır, Z. (2011).Haltercilerin kişilik özelliklerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi* 5(2), 175-183.
- Üstüner, S., Erol, N. & Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12, 130-140.
- Vural, B.K., Körükçü, Ö., Aral, N. & Körükçü, G. (2014). An investigation of empathic skills of foster families, Turkey. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 159, 570-576.
- Weiten W. (2010). *Psychology themes & variations* (8th ed.). Belmont, Wadsworth: Cengage Learning.
- Yaşar Ekici, F., & Göger, G. (2018). Çocukların problem davranışları ile ebeveynlerinin kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(2), 2756-2770.
- Yeşilkayalı, H.D. (2015). *Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgecilik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Yelboğa, A. (2006). Kişilik özellikleri ve iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *“İş,Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 196-217.
- Yıldırım, S., & Hız, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin sorunları denizli ili örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 185-202.

Zel, U. (2011). Kişilik ve liderlik (3. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

Zhao, H. & Seibert S.E. (2006) "The Big Five Personality Dimensions and entrepreneurial status a meta-analytical review. *Journal of Applied Psychology*, 91(2), 259–271.